

**Technická univerzita v Košiciach
Fakulta elektrotechniky a informatiky**

Kryptografia vo VPN sieťach

Diplomová práca

2023

Marek Roháč

**Technická univerzita v Košiciach
Fakulta elektrotechniky a informatiky**

Kryptografia vo VPN sieťach

Diplomová práca

Študijný program: Počítačové siete
Študijný odbor: Informatika
Školiace pracovisko: Katedra elektroniky a multimediálnych telekomunikácií (KEMT)
Školiteľ: prof. Ing. Miloš Drutarovský, CSc.
Konzultant:

Košice 2023

Marek Roháč

Abstrakt v SJ

slovak

Kľúčové slová v SJ

VPN

Abstrakt v AJ

english

Kľúčové slová v AJ

VPN

Bibliografická citácia

ROHAČ, Marek. *Kryptografia vo VPN sieťach*. Košice: Technická univerzita v Košiciach, Fakulta elektrotechniky a informatiky, 2023. 41s. Vedúci práce: prof. Ing. Miloš Drutarovský, CSc.

Tu vložte zadávací list pomocou príkazu
`\thesispec{cesta/k/suboru/so/zadavacim.listom}`
v preambule dokumentu.

Kópiu zadávacieho listu skenujte čiernobielo (v odtieňoch sivej) na 200 až 300
DPI! Nezabudnite do jednej práce vložiť originál zadávacieho listu!

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že som záverečnú prácu vypracoval samostatne s použitím uvedenej odbornej literatúry.

Košice, 28. 5. 2023

.....

Vlastnoručný podpis

Podakovanie

Na tomto mieste by som rád poďakoval svojmu vedúcemu práce *prof. Ing. Milošovi Drutarovskému, CSc.* za jeho čas a odborné vedenie počas celého riešenia záverečnej práce.

Obsah

Zoznam skratiek	xi
Úvod	1
1 Virtual Private Network – VPN	2
1.1 Rozdelenie VPN	3
1.2 Protokol riadenia prenosu – TCP	3
1.3 Kryptografické zabezpečenie protokolov	4
1.3.1 Transport Layer Security – TLS	4
1.3.2 Internet Protocol Security – IPSec	5
2 Kryptografia vo VPN	6
2.1 Kryptografický algoritmus XOODOO a variácie	7
2.1.1 XOODOO permutácia	8
2.1.2 Xoodyak	10
2.1.3 Možnosti použitia Xoodyak algoritmu	12
2.2 Kryptografický algoritmus Gimli	12
2.3 Kryptografický algoritmus Simpira384	12
3 Prostredie virtuálnych strojov pomocou VirtualBox	13
3.1 Zmena sieťových adaptérov	14
4 DSVPN – Dead Simple VPN	16
4.1 Kryptografia použitá v DSVPN	18
4.2 Experimentálne overenie VPN	18
4.3 Analýza zdrojového kódu DSVPN	21
4.3.1 Súbor charm.h a charm.c	21
4.3.2 Súbor os.h a os.c	22
4.3.3 Súbor vpn.h a vpn.c	23

5 Populárne VPN	35
5.1 OpenVPN	35
5.2 WireGuard	35
5.3 Porovnanie – mohlo by sa, ak sa stihne a bude vediet	35
6 Vyhodnotenie dosiahnutých výsledkov	36
7 Záver	37
Literatúra	38
Zoznam príloh	42
A Obsah CD Média	43

Zoznam obrázkov

1.1	Ukážka typického VPN pripojenia	2
1.2	Schéma TCP/IP modelu s niektorými protokolmi	4
1.3	Prehľad operácií v SSL protokole	5
2.1	Grafické znázornenie terminológie v XOODOO	8
2.2	9
3.1	Konektivita jednotlivých sieťových adaptérov	14
4.1	Schéma jednoduchšej VPN	17
4.2	Zistenie IP adres VPN Servera na VM OSS	20
4.3	Zistenie IP adres VPN Klienta na VM OSC	20
4.4	Overenie funkcionality DSVPN pomocou traceroute	21
4.5	Beh DSVPN	27
4.6	Funkcia Doit()	29
4.7	Funkcia uc_encrypt	31

Zoznam zdrojových kódov

4.1	Obsah charm.h	22
4.2	Obsah ZK os.h	23
4.3	Obsah ZK vpn.h	24
4.4	Štruktúra Context	25
4.5	Načítanie zdieľaného kľúča	26
4.6	Premenné funkcie event loop	28
4.7	Spôsob zápisu šifrovaných dát	30
4.8	Šifrovanie správy	32
4.9	Funkcia xor128	33
4.10	Funkcia Permute + makrá	34

Zoznam skratiek

AES Advanced Encryption Standard.

FSKD Full-State Keyed Duplex.

FTP File Transfer Protocol.

FW FireWall.

GW GateWay.

IP Internet Protocol.

LTS Long Term Support.

OS Operating System.

PDV Packet Delay Variation.

SSL Secure Socket Layers.

TCP Transmission Control Protocol.

TLS Transport Layer Security.

VB Virtual Box.

VM Virtual Machine.

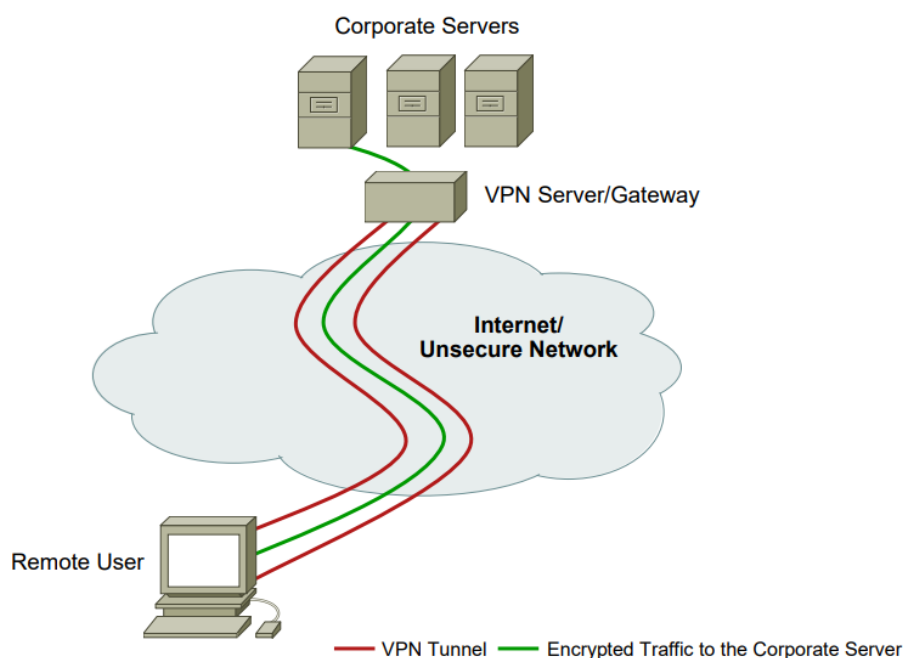
VPN Virtual Private Network.

Úvod

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Etiam lobortis facilissem. Nullam nec mi et neque pharetra sollicitudin. Praesent imperdiet mi necante. Donec ullamcorper, felis non sodales commodo, lectus velit ultrices augue, a dignissim nibh lectus placerat pede. Vivamus nunc nunc, molestie ut, ultricies-vel, semper in, velit. Ut porttitor. Praesent in sapien. Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Duis fringilla tristique neque. Sed interdum libero utmetus. Pellentesque placerat. Nam rutrum augue a leo. Morbi sed elit sit amegante lobortis sollicitudin. Praesent blandit blandit mauris. Praesent lectus tellus, aliquet aliquam, luctus a, egestas a, turpis. Mauris lacinia lorem sit amet ipsum. Nunc quis urna dictum turpis accumsan semper.VPN [**book**]

1 Virtual Private Network – VPN

Virtuálna privátna sieť (ďalej VPN) je jeden zo spôsobov prepojenia zariadení, tak že internetová komunikácia medzi nimi je privátna, resp. zabezpečená aj v prípade používania nezabezpečenej, verejnej siete. Bezpečnosť spojenia je dočielená pomocou kryptografických protokolov v tuneli, ktorý VPN vytvára. Táto technológia patrí aktuálne k najpoužívanejším spôsobom pripojenia sa medzi 2 rôznymi internetovými doménami. Najčastejší výskyt je možné sledovať v korporáčnom prostredí, pričom cieľom je rozšírenie možností bezpečného pripojenia sa k firemnej sieti. Vzhľadom na firemné tajomstvá je nutné aby bolo takéto spojenie bezpečné a zamestnanci sa mohli pripojiť z rôznych miest. Vďaka uvedeným vlastnostiam je následne možná aj práca z domu (z ang. *Home office*), ktorá môže byť benefitom pre obe strany. Ukážka použitia VPN je znázornená pomocou 1.1.

Obr. 1.1: Ukážka typického VPN pripojenia

1.1 Rozdelenie VPN

[1], [2]

1.2 Protokol riadenia prenosu – TCP

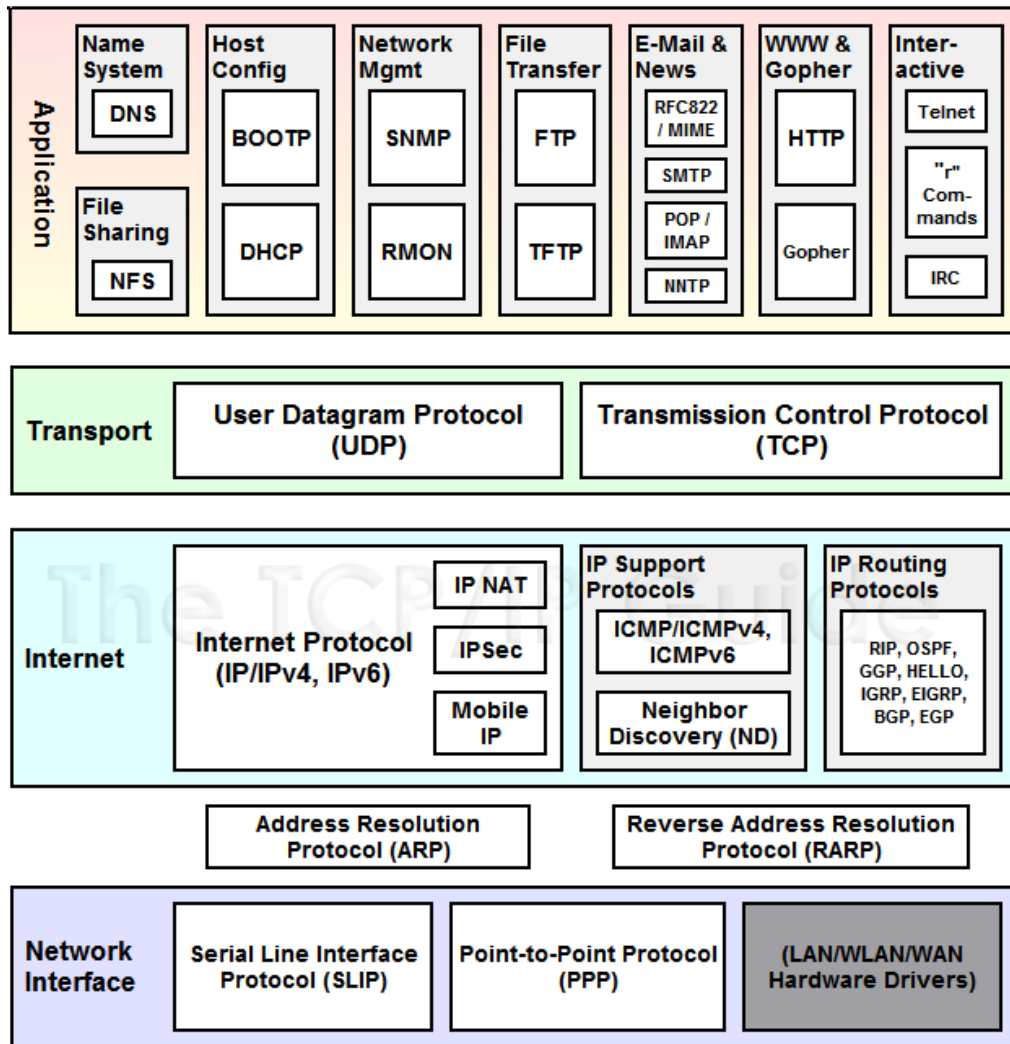
Protokol riadenia prenosu (z ang. *Transmission Control Protocol*, ďalej TCP) je komunikačný protokol orientovaný na nadviazanie a udržanie sieťového spojenia medzi zariadeniami. Môže byť použitý pri úlohe príjmateľa aj odosielateľa (z ang. *full-duplex*). Úlohou je spoľahlivý prenos dát medzi komunikantmi. Odoslanie a príjem dát je v rovnakom poradí. Protokol zároveň obsahuje mechanizmy na kontrolu výskytu chýb.

Na začiatku 21. storočia je 95% paketov používaných na internete TCP. Bežné aplikácie používajúce TCP sú webové (HTTP/HTTPS protokoly), slúžiace na e-mailovú komunikáciu (SMTP/POP3/IMAP) a prenos súborov (z ang. *File Transfer Protocol – FTP*). Minimálna dĺžka hlavičky TCP je 20 bajtov a maximálna dĺžka 60 bajtov. Po pridaní údajov TCP hlavičky k prenášaným dátam, vzniká tzv. *segment*. TCP je použitý s internetovým protokolom (ďalej IP). Z uvedeného dôvodu sa preto často stretávame s označením TCP/IP. Dôležité je však poznamenať, že sa jedná o jeden a ten istý TCP protokol.

V súvislosti s TCP/IP sa používateľ môže stretnúť s modelom. Ten je zobrazený pomocou schémy 1.2. V uvedenej schéme sú znázornené aj niektoré z protokolov, ktoré sa na jednotlivých vrstvách používajú.

V súčasnosti je možné TCP protokol implementovať softvérovo aj hardvérovo. Pri prvom z uvedených je problémom závislosť na OS a následne aj vysoká vyťaženosť procesora pri príprave a spracovaní dát. Pri hardvérovom riešení je výhodou optimalizácia a implementácia bez potreby dodatočnej úpravy OS. Hardvérové implementácie sa realizujú pomocou koprocesorov umiestnených vo vnútri procesora. Následkom toho môžeme dnes bežne pozorovať umiestnenie spomenutých zariadení na našich zariadeniach.

Podrobnejšie informácie o TCP protokole je možné nájsť na [3]. V uvedenej publikácii sa nachádza opis TCP hlavičky, metódy nadviazania a ukončenia spojenia. Obdobne je spomenuté ako dochádza k prenosu dát pomocou sekvenčných čísel. Ak má používateľ nejasnosti v fungovaní TCP protokolu, odporúča sa danú publikáciu prečítať.

Obr. 1.2: Schéma TCP/IP modelu s niektorými protokolmi

1.3 Kryptografické zabezpečenie protokolov

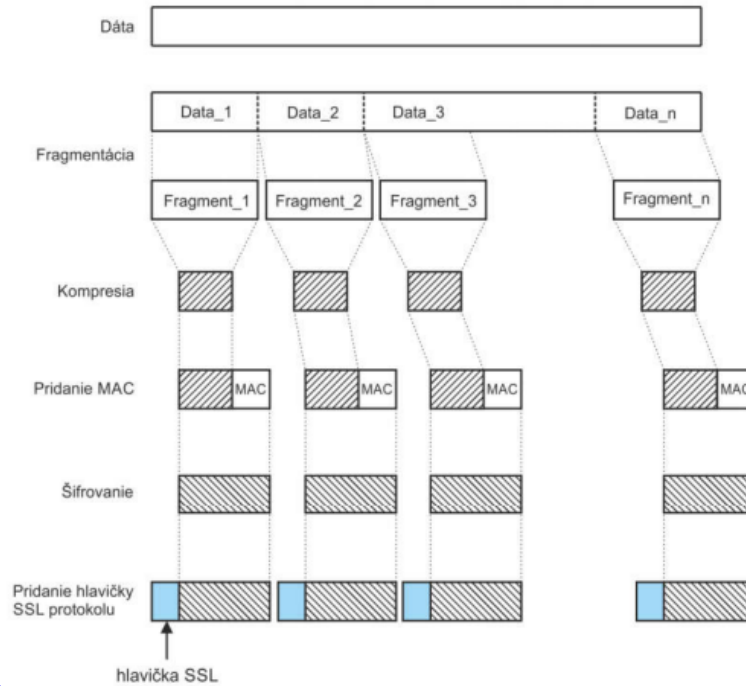
TCP protokol sam o sebe nezabezpečí dáta, ku ktorým sa pridáva TCP hlavička. Dôsledkom toho vznikli viacere protokoly slúžiace na autentizované šifrovanie dát. Najznámejší je protokol zabezpečenia prenosu – TLS a IPSec.

1.3.1 Transport Layer Security – TLS

Zabezpečenie dát bolo prvotne vykonávané pomocou protokolu *Secure Sockets Layer* – SSL. Tento spôsob používa certifikáty na odšifrovanie dát. SSL malo od svojho vytvorenia dlhý vývoj, ktorý smeroval až k doteraz najpoužívanejšiemu TLS vo verzii 1.3. Inými slovami, TLS protokol je nástupca SSL pričom obsahuje rôzne úpravy a vylepšenia najmä z hľadiska rýchlosti. Zároveň sa v dnešnej dobe neodporúča používanie SSL protokolu. Dôsledkom optimalizácií je, že klienta ko-

munikujúci so serverom cez HTTPS protokol s TLS 1.3 je rýchlejší ako v prípade použitia nešifrovaného HTTP variantu.

TLS pracuje niekde na pomedzi aplikačnej a transportnej vrstvy. Spôsob spracovania dát je zobrazený pomocou schémy 1.3 s SSL operáciami, prebratej z [4].

Obr. 1.3: Prehľad operácií v SSL protokole

Viac informácií o TLS protokole, jednotlivých verziách a optimalizáciách je možné nájsť na [5].

1.3.2 Internet Protocol Security – IPSec

Ochrana medzi transportnou a sieťovou vrstvou TCL/IP. Nabudúce. [4]

2 Kryptografia vo VPN

Cieľom kryptografických blokov je utajiť správu pri jej ceste z bodu A do B. Teda od odosielateľa (tvorcu) správy, až k jej príjimateľovi. Dôsledkom tohto úkonu dochádza k zabezpečeniu 3 hlavných úloh kryptografie:

- **Ochrana osobných údajov** (dôvernosť) – z ang. *Data Privacy*,
- **Autenticita údajov** (prišla z miesta, kde sa uvádza) – z ang. *Data Authenticity*,
- **Integrita údajov** (nebola upravovaná na ceste) – z ang. *Data Integrity*.

Prvý z uvedených bodov je najčastejšie žiadaným a známym cieľom. Odosielateľ správy zašifruje jej obsah pomocou použitia niektorého z šifrovacích algoritmov, kryptografického kľúča a následne správu odošle. Na druhej strane, príjmateľ, musí použiť komplementárny dešifrovací algoritmus s prislúchajúcim kľúčom. Ktokoľvek kto sa dostane medzi týchto komunikantov, k takto preposielanej správe, z nej nedokáže obsahovo nič zistiť, v istom časovom období.

Dôsledkom týchto faktov je jasné, že komunikanti musia mať jasne definovaný použitý algoritmus. Zároveň je nutné aby došlo k výmene kryptografických kľúčov, ktoré sú pri šifrovaní a dešifrovaní aplikované. Tým sa zabezpečí aj druhá úloha – Autenticita dát, pretože potrebné informácie budú mať len komunikanti.

V kryptografických blokoch sú taktiež aplikované algoritmy na overenie integrity správ. Ich úlohou je potvrdiť, že do obsahu správy nebolo, počas jej transportu medzi komunikantmi, nič pridané, resp. ubrané.

V súčasnosti má používateľ možnosť vybrať si zo širokej ponuky kryptografických algoritmov. Medzi najznámejší patrí AES [6], ktorý je aktuálne používaný ako štandardný kryptografický algoritmus pri počítačovej komunikácii. Detailný opis jednotlivých blokov a postupov použitých v AES-e, je obsahom rôznych knižných vydaní. Pre čitateľa preto posúvam knihu [7], ktorá obsahuje okrem opisu AES-u aj dôležité informácie, týkajúce sa kryptografických základov.

V rámci tejto práce sme sa rozhodli opísať, v súčasnosti menej známe, algoritmy:

- XOODOO [8]
- Gimli [9]
- Simpira384 [10]

Uvedené permutácie sú použité ako kryptografické primitívum a pri následnej tvorbe ďalších kryptografických blokov.

2.1 Kryptografický algoritmus XOODOO a variácie

XOODOO je sada 384-bitových kryptografických permutácií parametrizovaných počtom kôl. Funkcia kola/rundy¹ funguje na 12 slovách² po 32 bitoch, vďaka čomu je efektívna aj na procesoroch nižšej triedy. Vytvoril ju tím Keccak, ktorý stojí za viacerými úspešnými kryptografickými algoritmami. Napríklad hashovacie funkcie z rodiny SHA-3 a iné – [11]. XOODOO algoritmus vznikol po vytvorení tzv. Kravatte autentizačno-šifrovacieho algoritmu [12], založené na Keccak-p permutácií [13]. Ten sa ukázal ako dostatočne rýchly na širokom spektre platforiem. Avšak nezapadá do kategórie tzv. ľahkej kryptografie³.

Tím Keccak vypracoval nové riešenie. Ním bol port medzi ich prvotným Keccak-p dizajnom a Gimli-ho [14] permutačným algoritmom. Vo výsledku autori zlúčili lepšie realizované prvky z oboch algoritmov do jedného celku. Primárny problém samotnej Gimli permutácie bol v slabom prejave zmeny výstupu po malých zmenách vo vstupnej správe. Táto vlastnosť sa v kryptografii označuje pomocou anglického pojmu, tzv. *propagation properties*⁴. Novo-vzniknuté riešenie autori pomenovali XOODOO. Na základe rôznych variácií tohto kryptografického primitíva sa im následne podarilo vytvoriť sadu vysoko efektívnych kryptografických funkcií. Medzi sady, ktorých jadro tvorí XOODOO, patrí Xoodyak a Xoofff. Xoofff pozostáva zo zlúčenia Farfalle konštrukcie [15] so XOODOO permutáciou.

Xoodyak ma narozdiel od Xoofff duplexovú konštrukciu [16]. Vo výsledku máme ľahko prenosnú, všestrannú, kryptografickú knižnicu. Je vhodná do výkonovo obmedzených prostredí. Môže sa použiť pre väčšinu kryptografických funkcií, ktoré používajú symetrický kľúč. Napríklad hashovanie, šifrovanie, výpočet MAC alebo autentizované šifrovanie. O kvalite riešenia napovedá aj fakt, že

¹z ang. *round*

²z ang. *words*

³z ang. *lightweight cryptography*

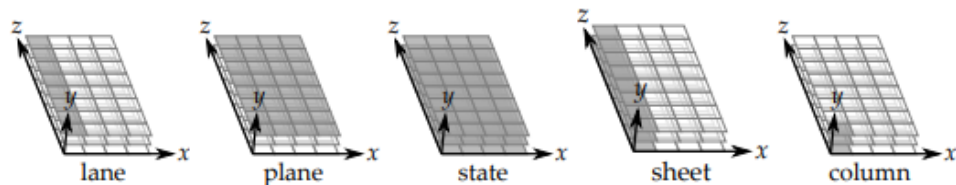
⁴Cieľom je aby aj zmena jedného bitu na vstupe, ovplyvnila čo najviac bitov vo výstupe – tzv. *Lavínový efekt*.

sada Xoodyak je jedným z 10 finalistov v oblasti ľahkej kryptografie NIST štandardizačného procesu. V rámci tejto kapitoly opíšeme kryptografické primitívum XOODOO a následne balík Xoodyak. Informácie o téme boli čerpané z týchto zdrojov: [8], [17], [18], [19], [20],[21].

2.1.1 XOODOO permutácia

XOODOO je rodina permutácií, ktorá je definovaná počtom rúnd. Má klasickú iteračnú štruktúru. Teda opakovateľne sa vola rundová funkcia s aktuálnym stavom. Pre pochopenie operácií je nutné pochopiť určité označenie použité v algoritme.

Stav – **state**, pozostáva z 3 rovnako veľkých horizontálnych rovín – **planes**. Každá z týchto rovín obsahuje štyri paralelne 32-bitové pruhy – **lanes**. Okrem tejto charakteristiky je možné opísať stav ako množinu 128 stĺpcov – **columns**, pričom jeden stĺpec obsahuje 3 bity v každej rovine. Stav je teda tvorený zo stĺpcov usporiadaných v poli o rozmere 4x32. Posledná položka na opis stavu sú tzv. listy – **sheets**. List sa skladá z 3 na sebe uložených pruhov. Uvedené pojmy sú znázornené pomocou schémy 2.1, ktorá bola prebraná z [18].

Obr. 2.1: Grafické znázornenie terminológie v XOODOO

Roviny majú index y . $y = 0$ zodpovedá spodnej rovine a vrchná rovina $y = 2$. Bit je označený s indexom z vrámci množiny pruhov. List ich označujeme pomocou indexu x . Takže pozícia pruhu v stave je definovaná pomocou dvoch súradníc (x, y) . Konkrétny bit je možné v stave následne reprezentovať pomocou trojice súradníc (x, y, z) . Pri učení stĺpca sú potrebné 2 súradnice (x, z) . Pred spustením samotného algoritmu musí používateľ vykonať mapovanie 384-bitovej správy voči horizontálnym rovinám. Tento úkon sa realizuje pomocou matematickej formuly 2.1.

$$i = z + 32(x + 4y) \quad (2.1)$$

Rundová funkcia pozostáva z 5 krokov:

1. a mixing layer θ ,

2. a plane shifting ρ_{west} ,
3. the addition of round constants ι ,
4. a non-linear layer χ ,
5. an another plane shifting ρ_{east} .

Celý algoritmus je znázornený pomocou schémy 2.2, ktorá je prebratá z [18].

Table 1: Notational conventions

A_y	Plane y of state A
$A_y \lll (t, v)$	Cyclic shift of A_y moving bit in (x, z) to position $(x + t, z + v)$
$\overline{A_y}$	Bitwise complement of plane A_y
$A_y + A_{y'}$	Bitwise sum (XOR) of planes A_y and $A_{y'}$
$A_y \cdot A_{y'}$	Bitwise product (AND) of planes A_y and $A_{y'}$

Algorithm 1 Definition of XODOO[n_r] with n_r the number of rounds

Parameters: Number of rounds n_r
for Round index i from $1 - n_r$ to 0 **do**
 $A = R_i(A)$

Here R_i is specified by the following sequence of steps:

θ :

$$P \leftarrow A_0 + A_1 + A_2$$

$$E \leftarrow P \lll (1, 5) + P \lll (1, 14)$$

$$A_y \leftarrow A_y + E \text{ for } y \in \{0, 1, 2\}$$

ρ_{west} :

$$A_1 \leftarrow A_1 \lll (1, 0)$$

$$A_2 \leftarrow A_2 \lll (0, 11)$$

ι :

$$A_0 \leftarrow A_0 + C_i$$

χ :

$$B_0 \leftarrow \overline{A_1} \cdot A_2$$

$$B_1 \leftarrow \overline{A_2} \cdot A_0$$

$$B_2 \leftarrow \overline{A_0} \cdot A_1$$

$$A_y \leftarrow A_y + B_y \text{ for } y \in \{0, 1, 2\}$$

ρ_{east} :

$$A_1 \leftarrow A_1 \lll (0, 1)$$

$$A_2 \leftarrow A_2 \lll (2, 8)$$

 Table 2: The round constants c_i with $-11 \leq i \leq 0$, in hexadecimal notation (the least significant bit is at $z = 0$).

i	c_i	i	c_i	i	c_i	i	c_i
-11	0x00000058	-8	0x000000D0	-5	0x00000060	-2	0x000000F0
-10	0x00000038	-7	0x00000120	-4	0x0000002C	-1	0x000001A0
-9	0x0000003C0	-6	0x00000014	-3	0x000000380	0	0x00000012

2.1.2 Xoodyak

Xoodyak možno považovať za všestranný kryptografický nástroj. Je vhodný pre väčšinu operácií využívajúcich symetrický kľúč. Napríklad generovanie pseudonáhodných bitov, autentizáciu, šifrovanie a mnohé iné. Tím Keccak použil pri návrhu duplexnú konštrukciu. Konkrétne variant s plným stavom a využitím kľúča. Tento dizajn označujeme ako Full-State Keyed Duplex (FSKD). Viac o tejto konštrukcii si čitateľ môže prečítať v [16]. Operačný režim, v ktorom Xoodyak pracuje sa nazýva Cyklista – z ang. *Cyclist*. Tento názov získal ako opozitum k pomenovaniu režimu Motorista, ktorý je možné nájsť v Keyak schéme [22]. Narozdiel od uvedeného balíka Keyak, nie je Xoodyak limitovaný len na autentizované šifrovanie. Je jednoduchší hlavne kvôli tomu že neobsahuje paralelné varianty.

Režim Cyklista

Režim Cyklista funguje na princípe kryptografických permutácií f , teda zmeny usporiadania bitov za pomoci tajného kľúča a matematických operácií. Parametrami sú veľkosti blokov R_{hash} , R_{kin} , R_{kout} a veľkosť račety, resp. západky⁵ [23] $\ell_{ratchet}$. Uvedený pojem sa v kryptografii používa vo forme obrazného pomenovania. Cieľom je poukázať na jednoduchý pohyb vpred, ale s ťažkým, resp. zložitejším pohybom naspäť. Dôležité je, že uvedený scenár je vyvolaný zámerným dizajnom. Šírka permutácie b' je definovaná pomocou matematickej formuly 2.2. Všetky uvedené parametre sú v bajtoch. Pre označenie prázdneho slova budeme používať ϵ .

$$\max(R_{hash}, R_{kin}, R_{kout}) + 2 \leq b' \quad (2.2)$$

Cyklista operuje v dvoch režimoch – **hašovací a kľúčový**⁶. Inicializácia prebieha pomocou príkazu `CYCLIST(K, id, counter)`. Ak sa parameter K rovná prázdnomu slovu ϵ , tak potom nastane spustenie v hašovacom režime. Aktuálne nie je do implementácie zakomponovaná možnosť zmeny režimu po inicializácii. Vývojári však túto vlastnosť nevyklúčili pre prípadné aktualizácie balíka.

Dostupné funkcie závisia od režimu, v ktorom sa Cyklista spúšťa. Medzi ne patria `ABSORB()` a `SQUEEZE()`. Možno ich volať v oboch režimoch, zatiaľ čo funkcie `ENCRYPT()`, `DECRYPT()`, `SQUEEZEKEY()` a `RATCHET()` sú dostupné len pre kľúčový režim. Účel každej funkcie je nasledujúci:

- `ABSORB(X)` absorbuje vstupný reťazec X ,

⁵z ang. *the ratchet size*

⁶z ang. *hash and keyed mode*.

- $C \leftarrow \text{ENCRYPT}(P)$ zašifruje P do C a absorbuje P ,
- $P \leftarrow \text{DECRYPT}(C)$ dešifruje C do P a absorbuje P ,
- $Y \leftarrow \text{SQUEEZE}(\ell)$ vytvára ℓ -bajtový výstup, ktorý závisí od doteraz absorbovaných dát,
- $Y \leftarrow \text{SQUEEZEKEY}(\ell)$ funguje ako $\text{SQUEEZE}(\ell)$, ale používa sa za účelom generovania odvodeného kľúča, ℓ nefunguje v listings pckg
- $\text{RATCHET}()$ transformuje stav na nevratný tak, aby sa zabezpečila dopredná bezpečnosť⁷ [24].

Stav bude závisieť od postupnosti volaní funkcií a od jeho vstupných reťazcov. Presnejšie povedané, zámerom je, že akýkoľvek výstup závisí od postupnosti všetkých vstupných reťazcov a volaní, tak že akékoľvek dva nasledujúce výstupné reťazce budú výstupom rôznych domén. Napríklad volanie $\text{ABSORB}(X)$ znamená, že výstup bude závisieť od reťazca X . Na druhej strane $\text{ABSORB}()$ vo funkcii $\text{ENCRYPT}(P)$ vytvorí výstup závislý aj od P z funkcie šifrovania. Okrem uvedených závislostí ovplyvňujú výstup aj iné dizajnové riešenia. Príkladom je minimalizácia pamäťovej stopy. Vo výsledku teda výstup závisí od počtu predchádzajúcich volaní funkcie $\text{SQUEEZE}()$ a predtým spracovaných textov pomocou funkcií $\text{ENCRYPT}()$ a $\text{DECRYPT}()$. Viac informácií o režime je dostupných v kapitole 7.2, publikácie [18].

Definícia a bezpečnosť

Xoodyak je definovaný pomocou operatívneho režimu Cyklista nasledovne:

$$\text{CYCLIST}[f, R_{hash}, R_{kin}, R_{kout}, \ell_{ratchet}] \quad (2.3)$$

Kde jednotlivé parametre majú veľkosti:

1. f – permutácia XOODOO so šírkou 48 bajtov (384 bitov),
2. R_{hash} – 16 bajtov,
3. R_{kin} – 44 bajtov,
4. R_{kout} – 24 bajtov,
5. $\ell_{ratchet}$ – 16 bajtov.

⁷z ang. *Forward secrecy*

Takto definované parametre algoritmu dokážu poskytnúť 128-bitovú bezpečnosť v oboch režimoch Cyklistu. Samozrejmosťou je, že v prípade kľúčového režimu, musí byť veľkosť kľúča rovná alebo väčšia ako 128 bitov. Viac informácií o kryptografickej bezpečnosti algoritmov je možné nájsť v [25].

Viac informácií o bezpečnosti Xoodyak-a je možné nájsť v [7.3, 18], odkiaľ boli informácie čerpané.

2.1.3 Možnosti použitia Xoodyak algoritmu

Obsahom tejto podkapitoly sú uvedené postupy ako a za akých okolností je daný balík možné použiť.

Použitie hašovacieho režimu

Xoodyak sa dá aplikovať ako hašovacia funkcia.

Použitie kľúčového režimu

2.2 Kryptografický algoritmus Gimli

2.3 Kryptografický algoritmus Simpira384

3 Prostredie virtuálnych strojov pomocou VirtualBox

Pri testovaní funkcionality VPN sme použili virtualizačný nástroj (ďalej **VM**) Virtual Box (ďalej **VB**), spoločnosti Oracle, vo verzii 6.1.30. VB je voľne dostupný. Inštalácia je jednoduchá a rýchla. Viac informácií o nástroji je možné dohľadať v [26].

Pre použitie je potrebné aby mal používateľ k dispozícii obraz operačného systému (ďalej OS). Tie nie je problém získať ani pre OS Windows a podobne, avšak pri našej práci sme zvolili využitie voľno dostupného OS – **Linux Ubuntu** vo verziách 20.04.3(LTS¹)–OSC a 21.10 – OSS. Pri opise práce použijeme označenia OSS pre VPN server a OSC pre klienta.

Pri jednoduchej inštalácii VM sme použili konfiguráciu s 2048 MB RAM a 2 jadrami. (Minimálna inštalácia). V prípade potreby dávame do popredia návod na prípravu Windows OS v VM – [27], avšak postup je triviálny. Po inštalácii sme OS aktualizovali pomocou príkazov:

```
sudo apt-get update
sudo apt-get upgrade
```

Následne sme doinštalovali potrebné súčasti k VM OS vo verzii ako je VB, teda 6.1.30. Dôvodom bolo zväčšenie rozlíšenia a využívanie možnosti zdieľaného priečinka s OS, na ktorom daný VB beží. Za účelom správneho fungovania priečinka bolo nutné v termináli použiť príkaz:

```
sudo usermod -aG vboxsf $(whoami)
```

a následne reštartovať OS.

Posledné úpravy prostredia sú spojené s jazykom C a balíčkom Make. Inštalácia je opäť jednoduchá. Použili sme príkazy:

```
sudo apt install gcc
sudo apt install make
```

¹z ang. Long Term Support

Mode	VM→Host	VM←Host	VM1↔VM2	VM→Net/LAN	VM←Net/LAN
Host-only	+	+	+	-	-
Internal	-	-	+	-	-
Bridged	+	+	+	+	+
NAT	+	Port forward	-	+	Port forward
NATservice	+	Port forward	+	+	Port forward

Obr. 3.1: Konektivita jednotlivých sieťových adaptérov

Uvedené úpravy boli vykonané na oboch OS.

V prípade použitia OS Windows je postup inštalácie jazyka C a balička Make zložitejší. Používateľovi odporúčam použitie knižníc Winlibs, dostupne na webe. Po stiahnutí balíčkov musí používateľ importovať uvedený balíček, resp. cestu k nemu, do premenných prostredia OS Windows. Jeden zo spôsobov je uvedený aj na Winlibs stránke.

3.1 Zmena sieťových adaptérov

VB ponúka rôzne možnosti nastavenia sieťových adaptérov. Aktuálne su dostupné tieto:

- Not attached
- Network Address Translation (ďalej NAT)
- NAT Network
- Bridge adapter
- Internal
- Host-Only
- Generic driver
- Cloud-Based – experimentálne

Konektivita jednotlivých možností je znázornená pomocou obrázku 3.1. Viac informácií o jednotlivých režimoch je dostupných na [28].

Vzhľadom k našim potrebám, teda obojsmerná komunikácia medzi 2 VM, sú pre nás relevantné režimy bridge a NAT network. Ako si môžeme všimnúť, NAT vyžaduje dodatočnú konfiguráciu portov v prípadoch kedy chceme aby nastala komunikácia medzi dvoma VM. Z tohto dôvodu je pre čo najjednoduchší prístup

zvoliť práve režim bridge. Ten priradí VM vlastnú IP adresu, pomocou ktorej stroj komunikuje.

Viac o jednotlivých režimov je taktiež možné nájsť v [29]. Autor sa venuje postupu konfigurácie jednotlivých režimov spoločne s ich opisom.

4 DSVPN – Dead Simple VPN

Dead Simple VPN je voľne dostupný¹ program, napísaný v jazyku C. Určený je pre operačný systém Linux. Autorom je Frank Denis. DSVPN rieši najbežnejší prípad použitia VPN, teda pripojenie klienta k VPN serveru cez nezabezpečenú sieť. Následne sa klient dostane na internet prostredníctvom servera. Uvedenú skutočnosť je možné vidieť na schéme 4.1.

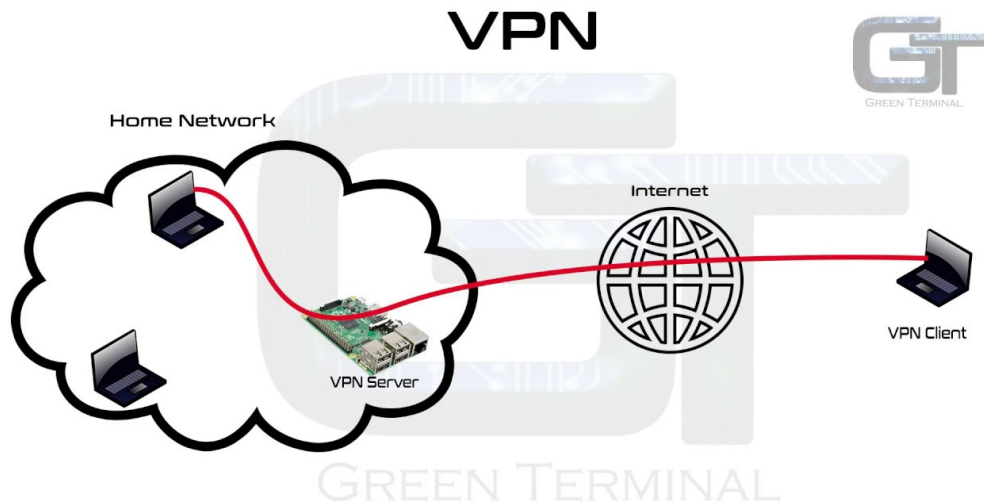
DSVPN používa protokol riadenia prenosu – TCP² [30]. Medzi ďalšie pozitíva patrí:

- Používa iba modernú kryptografiu s formálne overenými implementáciami,
- Malá a konštantná pamäťová stopa. Nevykonáva žiadne dynamické alokovanie pamäte (z ang. *heap memory*),
- Malý (25 KB) a čitateľný kód. Žiadne vonkajšie závislosti (z ang. *Dependencies*),
- Funguje po preklade GCC prekladačom. Bez dlhej dokumentácia, žiaden konfiguračný súbor, dodatočná konfigurácia. DSVPN je spustiteľná jednoriadkovým príkazom na serveri, obdobne na klientovi. Bez potreby konfigurácie brány firewall a pravidiel smerovania,
- Funguje na Linuxe (kernel ≥ 3.17), macOS a OpenBSD, DragonFly BSD, FreeBSD a NetBSD v klientskych a point-to-point režimoch. Pridanie podpory pre iné operačné systémy je triviálne,
- Nedochádza k úniku IP medzi pripojeniami, ak sa sieť nezmení. Blokuje IPv6 na klientovi, aby sa zabránilo úniku IPv6 adries.

V uvedenej VPN autor zakomponoval aj možnosť pokročilejších nastavení. Celkový súhrn vstupných parametrov pri štarte programu je takýto:

¹<https://github.com/jedisct1/dsvpn>

²z ang. *Transmission Control Protocol*

Obr. 4.1: Schéma jednoduchéj VPN

```
./dsvpn server
<key file>
<vpn server ip or name>|"auto"
<vpn server port>|"auto"
<tun interface>|"auto"
<local tunnel ip>|"auto"
<remote tunnel ip>"auto"
<external ip>|"auto"
```

```
./dsvpn client
<key file>
<vpn server ip or name>
<vpn server port>|"auto"
<tun interface>|"auto"
<local tunnel ip>|"auto"
<remote tunnel ip>|"auto"
<gateway ip>|"auto"
```

Väčšina parametrov je však prednastavených na automatické hodnoty. Príkladom je port 443, vytvorenie rozhrania tun0, prevzatie externej IP adresy zo siete a ďalšie.

4.1 Kryptografia použitá v DSVPN

DSVPN používa v svojej implementácii malú sebestačnú kryptografickú knižnicu – *Charm*³. Jej autorom je tvorca DSVPN. Implementácia umožňuje autentizované šifrovanie (z ang. *authenticated encryption*) a hašovanie kľúčov (z ang. *keyed hashing*). Správnosť implementácie algoritmu v knižnici programátor overil pomocou nástroja **Cryptol**⁴. Uvedený nástroj slúži na zápis algoritmu do matematickej špecifikácií. Tým poskytne možnosť jednoduchšej a hlavne korektnej implementácie zvoleného kryptografického algoritmu. Zároveň je možné program využiť aj na verifikáciu vytvoreného riešenia. Obdobne sú v repozitári knižnice ponechané overovacie skripty pre jednoduché spustenie.

Kryptografický algoritmus použitý v DSVPN je Xoodoo permutácia v duplex móde, pričom môže byť jednoducho nahradená napríklad Gimli-im⁵ [9] alebo Simpira384⁶ [10], ktorá je založená na AES-e. Uvedené algoritmy sú predmetom opisu kapitoly 2. Pri zmene musí používateľ zasiahnuť do zdrojového kódu v súbore **charm.c**, ktorého obsahom sú kryptografické primitíva.

4.2 Experimentálne overenie VPN

DSVPN sme prakticky overili pomocou dvojice virtuálnych strojov OSS a OSC, ktorých opis je obsahom 3. Na zariadení OSS sme pomocou balička make a GCC prekladača vykonali inštaláciu DSVPN. Obdobný postup je aplikovaný aj vo VM OSC. Na OSS spúšťame VPN Server, ktorý nám poskytne IP adresu, prostredníctvom ktorej budeme komunikovať s vonkajším svetom. Na spustenie a vytvorenie spojenie vykonáme nasledujúce úkony:

1. Vygenerovanie zdieľaného kľúča:

```
dd if=/dev/urandom of=vpn.key count=1 bs=32
```

– zdieľaný kľúč, ktorý sme vygenerovali, sa nám uložil do súboru *vpn.key*. Ten je potrebné vložiť do priečinka s programom *dsvpn* v oboch zariadeniach – OSS aj OSC.

2. OSS zariadenie:

³<https://github.com/jedisct1/charm>

⁴<https://cryptol.net/index.html>

⁵<https://github.com/jedisct1/gimli>

⁶<https://github.com/jedisct1/simpira384>

```
sudo ./dsvpn server vpn.key auto
2340 auto 10.8.0.254 10.8.0.2
```

– tento príkaz zabezpečí spustenie VPN servera na prostredí OSS s IP adresou, priradenou k vytvoreniu tunelovaciemu rozhraniu s menom *tun0*. Vytvorí sa pri spustení servera⁷. Príkazom ďalej definujeme portové číslo 2340, ktoré sa použije pri nastolení TCP spojenie medzi klientom a serverom. Poslednou konfiguráciou je priradenie IP adresy tunelov, ktoré bude využívať náš klient – 10.8.0.254 a server – 10.8.0.2. Používateľ má ešte možnosť nastaviť tzv. External IP. Tú by sme využili ak by sme spúšťali DSVPN na routri poskytovateľa internetu.

3. OSC zariadenie:

```
sudo ./dsvpn client vpn.key 192.168.88.62
2340 auto 10.8.0.2 10.8.0.254
```

– uvedený príkaz zabezpečí, že sa pripojíme na VPN Server, ktorý má ip adresu 192.168.88.62 s portom 2340. Následne vzniká TCP spojenie. Dôležité je si všimnúť poradie adries tunelov. Je opačné ako v prípade servera.

4. V prípade úspešnej konektivity sa operácia podarila a pre okolitý svet sme viditeľný pomocou IP adresy, ktorú sme zvolili.

Na overenie správnosti funkcionality nám postačí jednoduchý sieťový príkaz `tracert google.sk`⁸. Prvá z uvedených adries je práve tá, ktorú dané zariadenie používa.

V našom prípade bolo nutné použiť lokálne adresy vzhľadom na to, že obe VM bežia na jednom hosťovskom počítači. Obidva zariadenia sú tým pádom pripojené k jednému internetovému poskytovateľovi, čo má za následok takmer rovnaké smerovanie k vzdialenej doméne.

Proces zistenia IP adresy VPN servera, po spustení, a overenie funkčnosti je následne znázornené pomocou 4.2, 4.3, 4.4. V 4.2 sme žltou farbou znázornili IP adresu, na ktorej je VPN server dostupný. Oranžová farba znázorňuje IP adresy tunelu medzi serverom a klientom v tomto poradí. Následne v 4.3 môžeme vidieť to isté pre klienta.

Nakoniec, v 4.4 môžeme vidieť ako klient pri internetovej komunikácii používa namiesto svojej vlastnej, adresu poskytnutú VPN Serverom na zariadení OSS – žltou zvýraznená IP. Červenou je zaškrnutá farba poskytovateľa internetu.

⁷Pomocou `ip address show tun0` zistíme IPv4 adresu VPN servera.

⁸vo Windows CMD prostredí: `tracert google.sk`

```

ubuntu21@ubuntu21-VirtualBox: ~/Plocha/dsvpn-master
ubuntu21@ubuntu21-VirtualBox: ~/Plocha/dsvpn-master$ ip address show
: lo: <LOOPBACK,UP,LOWER_UP> mtu 65536 qdisc noqueue state UNKNOWN group default qlen 1000
    link/loopback 00:00:00:00:00:00 brd 00:00:00:00:00:00
    inet 127.0.0.1/8 scope host lo
        valid_lft forever preferred_lft forever
    inet6 ::1/128 scope host
        valid_lft forever preferred_lft forever
: enp0s3: <BROADCAST,MULTICAST,UP,LOWER_UP> mtu 1500 qdisc fq_codel state UP group default qlen 1000
    link/ether 08:00:27:42:5a:4e brd ff:ff:ff:ff:ff:ff
    inet 192.168.88.60/24 brd 192.168.88.255 scope global dynamic noprefixroute enp0s3
        valid_lft 362sec preferred_lft 362sec
    inet6 fe80::da75:ade1:9470:f56a/64 scope link noprefixroute
        valid_lft forever preferred_lft forever
: tun0: <POINTOPOINT,MULTICAST,NOARP,UP,LOWER_UP> mtu 9000 qdisc fq_codel state UNKNOWN group default qlen 500
    link/none
    inet 10.8.0.254 peer 10.8.0.2/32 scope global tun0
        valid_lft forever preferred_lft forever
    inet6 64:ff9b::a08:fe peer 64:ff9b::a08:2/96 scope global
        valid_lft forever preferred_lft forever
    inet6 fe80::698a:bcc9:aaad:fb43/64 scope link stable-privacy
        valid_lft forever preferred_lft forever
ubuntu21@ubuntu21-VirtualBox: ~/Plocha/dsvpn-master$

```

Obr. 4.2: Zistenie IP adresy VPN Servera na VM OSS

```

ubuntu20@ubuntu20-VirtualBox: ~/Desktop/dsvpn-master
ubuntu20@ubuntu20-VirtualBox: ~/Desktop/dsvpn-master$ ip addr show
18 prg03s13-in-f3.1e100.net (142.251.37.99) 21.788 ms 63.739 ms 63.745 ms
ubuntu20@ubuntu20-VirtualBox: ~/Desktop/dsvpn-master$ ip addr show
1: lo: <LOOPBACK,UP,LOWER_UP> mtu 65536 qdisc noqueue state UNKNOWN group default qlen 1000
    link/loopback 00:00:00:00:00:00 brd 00:00:00:00:00:00
    inet 127.0.0.1/8 scope host lo
        valid_lft forever preferred_lft forever
    inet6 ::1/128 scope host
        valid_lft forever preferred_lft forever
2: enp0s3: <BROADCAST,MULTICAST,UP,LOWER_UP> mtu 1500 qdisc fq_codel state UP group default qlen 1000
    link/ether 08:00:27:3f:3c:49 brd ff:ff:ff:ff:ff:ff
    inet 192.168.88.62/24 brd 192.168.88.255 scope global dynamic noprefixroute enp0s3
        valid_lft 444sec preferred_lft 444sec
    inet6 fe80::b281:ce29:9ef4:aefa/64 scope link noprefixroute
        valid_lft forever preferred_lft forever
3: tun0: <POINTOPOINT,MULTICAST,NOARP> mtu 9000 qdisc noop state DOWN group default qlen 500
    link/none
4: tun1: <POINTOPOINT,MULTICAST,NOARP,UP,LOWER_UP> mtu 9000 qdisc fq_codel state UNKNOWN group default qlen 500
    link/none
    inet 10.8.0.2 peer 10.8.0.254/32 scope global tun1
        valid_lft forever preferred_lft forever
    inet6 64:ff9b::a08:2 peer 64:ff9b::a08:fe/96 scope global
        valid_lft forever preferred_lft forever
    inet6 fe80::90cf:ae1b:e16:7a93/64 scope link stable-privacy
        valid_lft forever preferred_lft forever
ubuntu20@ubuntu20-VirtualBox: ~/Desktop/dsvpn-master$

```

Obr. 4.3: Zistenie IP adresy VPN Klienta na VM OSC

```

ubuntu20@ubuntu20-VirtualBox: ~/Desktop/dsvpn-master
tracert to google.sk (142.251.36.131), 30 hops max, 60 byte packets
 0 10.8.0.254 (10.8.0.254)  0.963 ms  1.439 ms  1.589 ms
 1  router.lan (192.168.88.1)  2.045 ms  2.205 ms  2.261 ms
 2  192.168.2.222 (192.168.2.222)  2.262 ms  2.686 ms  2.591 ms
 3  192.168.100.1 (192.168.100.1)  8.927 ms  7.779 ms  9.113 ms
 4  172.22.2.33 (172.22.2.33)  9.782 ms  12.546 ms  12.446 ms
 5  172.22.2.1 (172.22.2.1)  18.061 ms  13.177 ms  11.143 ms
 6  172.22.21.1 (172.22.21.1)  9.578 ms  22.255 ms  22.927 ms
 7  23.712 ms  24.022 ms  22.927 ms
 8  * * *
 9  185.171.141.148 (185.171.141.148)  26.491 ms  29.919 ms  29.955 ms
10  185.171.140.8 (185.171.140.8)  29.954 ms  28.328 ms  27.494 ms
11  185.171.140.6 (185.171.140.6)  22.624 ms  22.746 ms  26.569 ms
12  185.171.140.12 (185.171.140.12)  26.734 ms  26.762 ms  26.715 ms
13  185.171.140.254 (185.171.140.254)  27.144 ms  26.904 ms  27.156 ms
14  87.244.236.49 (87.244.236.49)  26.686 ms  26.159 ms  26.180 ms
15  87.244.238.221 (87.244.238.221)  26.132 ms  36.561 ms  29.559 ms
16  87.244.238.78 (87.244.238.78)  24.069 ms  23.925 ms  24.922 ms
17  prg03s12-in-f3.1e100.net (142.251.36.131)  72.807 ms  72.852 ms  72.798 ms

```

Obr. 4.4: Overenie funkcionality DSVPN pomocou traceroute

4.3 Analýza zdrojového kódu DSVPN

Pri analýze sa zameriame výhradne na dôležité časti kódu DSVPN pre programovací jazyk C. Repozitár pozostáva z jedného make-file balíčka[31]. 3 hlavičkových (.h) a k nim korešpondujúcimi zdrojovými kódmi (.c), s pomenovaním:

1. **charm.h** – kryptografická knižnica so 6 funkciami,
2. **os.h** – funkcie čítania a zápisu paketov, vytvorenia, aplikácie a zrušenia tunelu,
3. **vpn.h** – deklarácia konštánt, endianity[32] a niektorých závislostí OS.

V spomenutých hlavičkových súboroch sa nachádzajú deklarácie funkcií, ktoré VPN používa. Definície sú obsahom .c súborov, ako je v jazyku C zaužívaným zvykom. Obsahom tejto podkapitoly je analýza týchto kódov.

4.3.1 Súbor charm.h a charm.c

Obsahom sú prevažne funkcie slúžiace pri behu kryptografického algoritmu XOODOO. Charm.h pozostáva z 6 funkcií. Ich implementácia nie je až tak rozsiahla. Zaberá celkovo 337 riadkov. Jednotlivú implementáciu každej funkcie postupne opíšeme.

Zdrojový kód 4.1: Obsah charm.h

```
1 void uc_state_init(uint32_t st[12], const unsigned char key[32],
2                   const unsigned char iv[16]);
3 void uc_encrypt(uint32_t st[12], unsigned char *msg,
4                size_t msg_len, unsigned char tag[16]);
5 int uc_decrypt(uint32_t st[12], unsigned char *msg,
6               size_t msg_len,
7               const unsigned char *expected_tag,
8               size_t expected_tag_len);
9 void uc_hash(uint32_t st[12], unsigned char h[32],
10              const unsigned char *msg, size_t len);
11 void uc_memzero(void *buf, size_t len);
12 void uc_randombytes_buf(void *buf, size_t len);
```

4.3.2 Súbor os.h a os.c

Obsahom su funkcie, ktorých úlohami sú čítanie alebo pridanie GW, vytvorenie a nastavenie tunelu v danom OS. Následne je aplikovaná úprava firewall pravidiel, tak aby všetka komunikácia bola presmerovaná na VPN server. Úprava firewall pravidiel je závislá od role, pod ktorou je VPN spustená. Teda či sa jedná o server alebo klienta. Celkovo je obsahom 12 funkcií, ktoré riešia uvedené úlohy. Detail je možné vidieť v 4.2.

Zdrojový kód 4.2: Obsah ZK os.h

```

1  ssize_t safe_read(const int fd, void *const buf_, size_t count,
2                    const int timeout);
3  ssize_t safe_write(const int fd, const void *const buf_,
4                    size_t count,
5                    const int timeout);
6  ssize_t safe_read_partial(const int fd, void *const buf_,
7                            const size_t max_count);
8  ssize_t safe_write_partial(const int fd, void *const buf_,
9                             const size_t max_count);
10
11 typedef struct Cnds {
12     const char *const *set;
13     const char *const *unset;
14 } Cnds;
15
16 Cnds firewall_rules_cmds(int is_server);
17 int shell_cmd(const char *substs[][2], const char *args_str,
18              int silent);
19 const char *get_default_gw_ip(void);
20 const char *get_default_ext_if_name(void);
21 int tcp_opts(int fd);
22 int tun_create(char if_name[IFNAMSIZ], const char *wanted_name);
23 int tun_set_mtu(const char *if_name, int mtu);
24 ssize_t tun_read(int fd, void *data, size_t size);
25 ssize_t tun_write(int fd, const void *data, size_t size);

```

4.3.3 Súbor vpn.h a vpn.c

Hlavičkový súbor obsahuje prevažne definovanie niektorých parametrov potrebných na správnu funkcionálnosť VPN, spoločne s korekciou pre niektoré OS. Vid. 4.3. Ostatné parametre, ktoré boli opísané pri spustení sú definované práve v tomto súbore (MTU,Porty,IP atď.).

Zdrojový kód 4.3: Obsah ZK vpn.h

```

1  /*UNIX-like OS Dependent Libraries*/
2  #include <sys/ioctl.h>
3  #include <sys/socket.h>
4  #include <sys/types.h>
5  #include <sys/uio.h>
6  #include <sys/wait.h>
7  #include <net/if.h>
8  #include <netinet/in.h>
9  #include <netinet/tcp.h>
10 /*End UNIX-like OS Dependent Libraries*/
11 /*OS setup dependencies*/
12 #ifdef __linux__
13 #include <linux/if_tun.h>
14 #endif
15
16 #ifdef __APPLE__
17 #include <net/if_utun.h>
18 #include <sys/kern_control.h>
19 #include <sys/sys_domain.h>
20 #endif
21
22 #ifdef __NetBSD__
23 #define DEFAULT_MTU 1500
24 #else
25 #define DEFAULT_MTU 9000
26 #endif
27 /*End of OS setup dependencies*/

```

Main() – Beh programu

Pred samotným opisom by som rád upozornil na jeden fakt. Autor DSVPN používa vo veľkej miere zápis pomocou tzv. ternárnych operátorov. Viac informácií o tejto problematike je možné nájsť v [33].

Vpn.c je hlavným zdrojovým kódom DSVPN. V jeho vnútri nájdeme hlavnú, štartovaciu, funkciu main. Zároveň má prilinkované aj vyššie uvedené knižnice. Ako prvé dochádza k inicializácii premennej štruktúry Context4.4.

Zdrojový kód 4.4: Štruktúra Context

```
1 typedef struct Context_ {
2     const char * wanted_if_name;
3     const char * local_tun_ip;
4     const char * remote_tun_ip;
5     const char * local_tun_ip6;
6     const char * remote_tun_ip6;
7     const char * server_ip_or_name;
8     const char * server_port;
9     const char * ext_if_name;
10    const char * wanted_ext_gw_ip;
11    char        client_ip[NI_MAXHOST];
12    char        ext_gw_ip[64];
13    char        server_ip[64];
14    char        if_name[IFNAMSIZ];
15    int         is_server;
16    int         tun_fd;
17    int         client_fd;
18    int         listen_fd;
19    int         congestion;
20    int         firewall_rules_set;
21    Buf         client_buf;
22    struct pollfd fds[3];
23    uint32_t    uc_kx_st[12];
24    uint32_t    uc_st[2][12];
25 } Context;
```

Následne dochádza k načítaniu kľúča pomocou pomocnej funkcie `load_key_file()`^{4.5}. Úlohou je prepočítanie zdieľaného kľúča, pričom sa používa funkcia z `os.c` – `safe_read()`. Realizuje sa znakové spočítanie, v ktorom je zakomponovaná funkcia `poll()`^[34]. V prípade zhody veľkosti, funkcia vracia 0.

Zdrojový kód 4.5: Načítanie zdieľaného kľúča

```

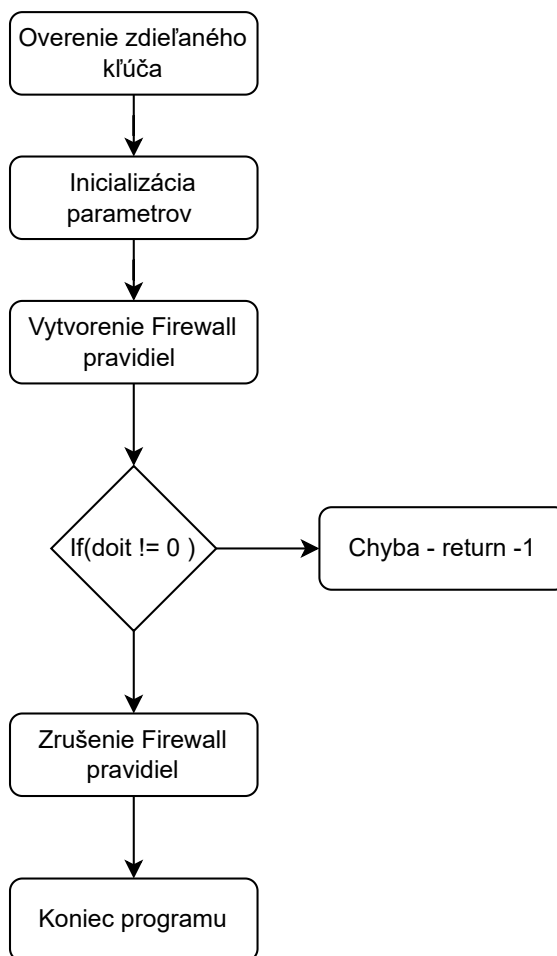
1  static int load_key_file(Context *context, const char *file)
2  {
3      unsigned char key[32];
4      int          fd;
5
6      if ((fd = open(file, O_RDONLY)) == -1) {
7          return -1;
8      }
9      if (safe_read(fd, key, sizeof key, -1) != sizeof key) {
10         (void) close(fd);
11         return -1;
12     }
13     uc_state_init(context->uc_kx_st, key,
14                  (const unsigned char *) "VPN_Key_Exchange");
15     uc_memzero(key, sizeof key);
16
17     return close(fd);
18 }

```

Po preverení kľúča dochádza k priradeniu parametrov do štruktúry `Context` na základe vstupu pri spustení DSVPN. V prípade že nedochádza k zmene Gateway (ďalej GW) IP adresy, tak sa priradí pôvodná. Tá sa získa pomocou `get_default_gw_ip()`, ktorá je deklarovaná v 4.2. Prostredníctvom shell príkazu `ip route...` a `read_from_shell_command()` funkcie, dochádza k extrakcii informácií priamo z príkazového riadka. Tento krok je teda závislý od OS, v ktorom používateľ pracuje. Nasleduje overenie návratových hodnôt z funkcií iba v prípade ak je DSVPN spustené ako Klient.

Program v prípade servera pokračuje s `get_default_ext_if_name()`. Obdobne ako v predchádzajúcom odstavci je realizácia funkcionality, vykonaná pomocou terminálu. Podstata spočíva v zistení mena rozhrania, ktoré bude presmerované na VPN server.

Po nastavení parametrov sa dostávame k vytvoreniu tunelovacieho rozhrania. V tomto kroku autor používa funkciu `tun_create`. Úloha je vysoko závislá od OS. Dôsledkom toho je možné vidieť vetvenie funkcionality vzhľadom k bežiacemu OS. Ako sa už spomínalo v úvode kapitoly. DSVPN poskytuje kompatibilitu pre 6 OS, medzi ktoré patrí Linux, FreeBSD, NetBSD, OpenBSD, MacOS, DragonFly. Následne na základe systému dochádza k vytváraniu tunelu s prednastaveným,

Obr. 4.5: Beh DSVPN

resp. zvoleným menom. Program ďalej nastaví hodnotu MTU.

Po príprave tunelu ešte repetitívne dochádza k overeniu. Tento krok vykonáva funkcia `resolve_ip`. Tá ma v sebe vnorené 2 funkcie, ktoré su menným ekvivalen-
tom aj vo Windows knižniciach. Jedná sa o funkcie `getaddrinfo` a `getnameinfo`.

Posledným krokom súvisiacim s konfiguráciou prostredia je vytvorenie pravidla pre branu FireWall (ďalej FW). Tento úkon realizuje `firewall_rules()`. Tento proces je opäť systémovo závislý. Jeho realizácia je vykonaná pomocou globálne definovanej funkcie `Cmds firewall_rules_cmds()`. Tá obsahuje súbor prednastavených príkazov. Ich úlohou je presmerovanie celej premávky cez novovzniknutý tunel.

Posledným úkonom je samotný beh VPN. Ten spúšťa funkcia `doit()`. Doterajší beh je jednoducho znázornený pomocou flow diagramu 4.5.

Od tohto momentu sa presúvame k postupnému vnáraniu do procesu spojenia a spracovania dát. Vo vnútri `doit()` dochádza k vetveniu programu. V prípade, že je DSVPN spustená ako server spustí sa funkcia `tcp_listener()`. V

opačnom prípade `client_reconnect()`. Ulohami funkcií je nastolenie TCP spojenia medzi klientom a serverom. Listener vytvára socket pomocou systemovej funkcie `bind()`, ktorý následne čaká na klienta. Smerník na socket je uložený do štruktúry `Context`. V tejto vetve sa v `Context` ešte nastaví smerovanie na tento socket. `Client_reconnect()` podľa prednastaveného počtu pokusov o znovu nadviazanie spojenia sa pokúša pomocou `client_connect()` o spojenie. Pred týmto úkonom samozrejme dochádza k overeniu či už nedošlo k nadviazaniu spojenia a o to sa stará `client_disconnect()`.

`Client_connect()` slúži na pripojenie klienta k serveru. Vykonáva úpravu pravidiel v FW. Následne sa pokúša o nadviazania spojenia pomocou funkcie `tcp_client()`. Po tejto sérii úloh sa vraciame opäť do `doit()`. Tu je vo **while** cykle vykonávaná funkcia `event_loop()`, v ktorej dochádza k použitiu kryptografickej knižnice `charm`. Jej obsahom je inicializácia premenných. viď. 4.6. Schéma 4.6 znázorňuje opísané skutočnosti.

Zdrojový kód 4.6: Premenné funkcie event loop

```

1      struct pollfd *const fds = context->fds;
2      Buf          tun_buf;
3      Buf *        client_buf = &context->client_buf;
4      ssize_t      len;
5      int          found_fds;
6      int          new_client_fd;

```

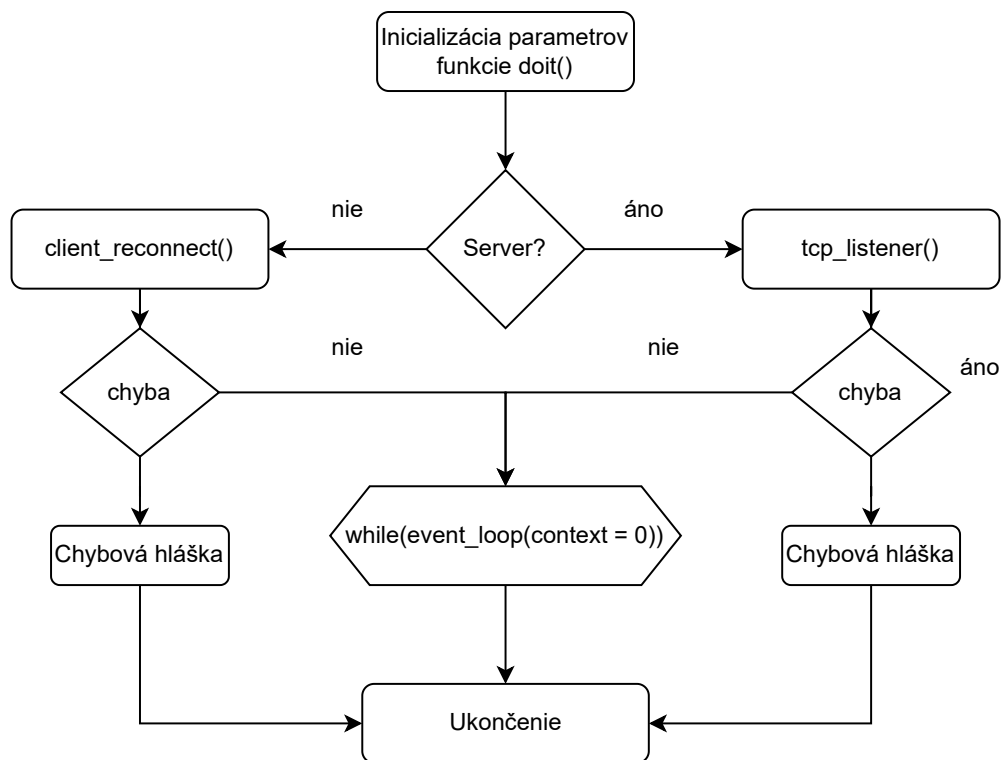
Funckia `event_loop()`

`Event_loop` je 111 riadkov dlhá funkcia. Jej obsah môžeme rozdeliť na overovací a výkonový. Úlohou niekoľkých `if-ou` vo funkcii je preverovanie signálov, spätných hodnôt a podobných premenných, ktoré by signalizovali chybu alebo používateľov záujem o ukončenie relácie programu.

Zaujímavé je taktiež predom definované makro `BUFFERBLOAT_CONTROL`. Jeho úlohou je zamedzenie problému zvaného **Bufferbloat**. V skratke, je to nechcený jav, ktorý je zapríčinený nadmerným ukladaním paketov do vyrovnávacej pamäte, tzv. zahltenie. To ma za následok vysokú latenciu a tzv. `Packet Delay Variation – PDV (Jitter)`, v paketovo-orientovaných sieťach. Viac o tejto problematike je možné si prečítať na [35].

Na druhej strane výkonové funkcie, ako hovorí ich názov, niečo vykonávajú. Do tejto kategórie sme zaradili funkcie:

- `tcp_accept()` – slúži na nastolenie nového TCP spojenia s klientom,

Obr. 4.6: Funkcia Doit()

- `tun_read()` – volá `safe_read_partial` v prípade linuxového OS,
- `uc_encrypt()` – kryptografické šifrovanie správy,
- `safe_write_partial()` – používa štandardizovanú funkciu `write` vo while cykle, zapíše zašifrované dáta do buffera určeného pre odoslanie klientovi, vracia počet zapísaných dát,
- `safe_write()` – používa sa v prípade ak došlo k zahlteniu paketmi,
- `client_reconnect()` – slúži na obnovu spojenia v prípade chyby,
- `safe_read_partial()` – obdobne ako pri `write`, používa `read` funkciu,
- `uc_decrypt()` – kryptografické dešifrovanie správy,
- `tun_write()` – volá `safe_write` pri OS Linux.

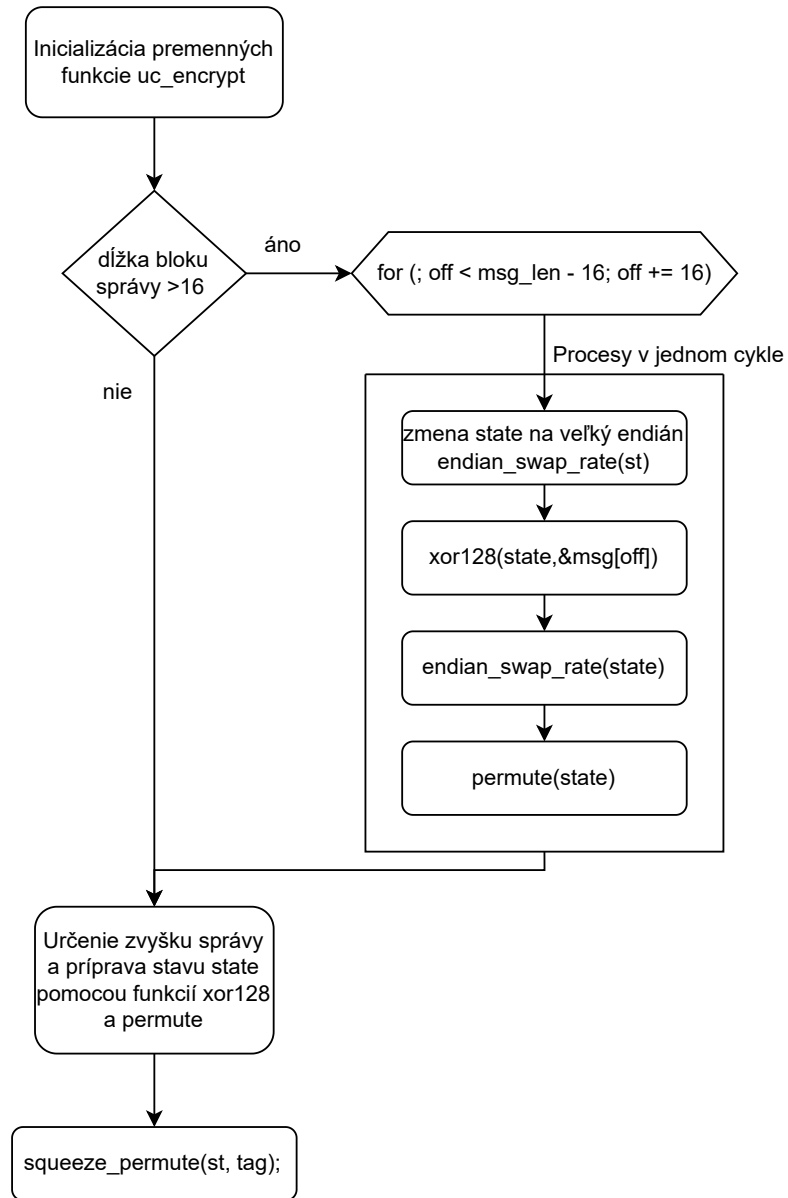
Metóda použitá pri zápise zašifrovaných dát vo funkcii `event_loop()` je znázorená v 4.7.

Zdrojový kód 4.7: Spôsob zápisu šifrovaných dát

```
1
2  writenb = safe_write_partial(context->client_fd, tun_buf.len,
3                               2U + TAG_LEN + len);
4  if (writenb < (ssize_t) 0) {// kontrola zahltenia -- bufferbloat
5      context->congestion = 1;
6      writenb              = (ssize_t) 0;
7  }
8  // ak je iny objem ako maximum
9  if (writenb != (ssize_t)(2U + TAG_LEN + len)) {
10     writenb = safe_write(context->client_fd, tun_buf.len + writenb,
11                          2U + TAG_LEN + len - writenb, TIMEOUT);
12 }
```

Šifrovanie a dešifrovanie

Proces šifrovanie resp. dešifrovania správy nastáva na oboch stránách siete, teda pri klientovy aj serveri. 4.8 demonštruje šifrovanie implementované v funkcii `uc_encrypt()`. Tento proces sme sa pokúsili opísať v grafe 4.7.

Obr. 4.7: Funkcia uc_encrypt

Zdrojový kód 4.8: Šifrovanie správy

```

1
2 void uc_encrypt(uint32_t st[12], unsigned char *msg,
3               size_t msg_len, unsigned char tag[16])
4 { //spracovanie po 16 znakov
5   unsigned char squeezed[16];
6   unsigned char padded[16 + 1];
7   size_t      off = 0;
8   size_t      leftover;
9
10  if (msg_len > 16) {
11    for (; off < msg_len - 16; off += 16) {
12      endian_swap_rate(st);
13      memcpy(squeezed, st, 16);
14      xor128(st, &msg[off]);
15      endian_swap_rate(st);
16      xor128(&msg[off], squeezed);
17      permute(st);
18    }
19  }
20  leftover = msg_len - off;
21  memset(padded, 0, 16);
22  mem_cpy(padded, &msg[off], leftover);
23  padded[leftover] = 0x80;
24  endian_swap_rate(st);
25  memcpy(squeezed, st, 16);
26  xor128(st, padded);
27  endian_swap_rate(st);
28  st[11] ^= (1UL << 24 | (uint32_t) leftover >> 4 << 25
29           | 1UL << 26);
30  xor128(padded, squeezed);
31  mem_cpy(&msg[off], padded, leftover);
32  permute(st);
33  squeeze_permute(st, tag);
34 }

```

Ako je viditeľné v kóde dochádza k častému použitiu 2 funkcií. Nimi sú `xor128()` a `permute()`. Jedná sa o pomerne dôležité bloky pre správne fungovanie šifrovacieho algoritmu. Obsah prvej z uvedených je preto znázornený v 4.9.

Zdrojový kód 4.9: Funkcia xor128

```

1 static inline void xor128(void *out, const void *in)
2 {
3     #ifdef __SSSE3__
4         _mm_storeu_si128((__m128i *) out,
5             _mm_xor_si128(_mm_loadu_si128((const __m128i *) out),
6                 _mm_loadu_si128((const __m128i *) in)));
7     #else
8         unsigned char * out_ = (unsigned char *) out;
9         const unsigned char *in_ = (const unsigned char *) in;
10        size_t i;
11
12        for (i = 0; i < 16; i++) { //xorovanie jednotlivých znakov
13            out_[i] ^= in_[i]; //v 16 bitovom bloku spravy
14        }
15    #endif
16 }

```

Na druhej strane `permute()` je pomerne rozsiahla funkcia pričom jej obsah sa rozprestiera na 100 riadkoch. Funkcionalita závisí od procesorových inštrukcií. Avšak nás bude zaujímať softvérová implementácia, ktorá je aj použitá pri behu. Dôvodom je, že naše zariadenie nemá k dispozícií uvedené procesorové inštrukcie. Blok, ktorý je použitý pri volaní sa nachádza v 4.10.

Zdrojový kód 4.10: Funkcia Permute + makrá

```

1  #define ROTR32(x, b) (uint32_t)((((x) >> (b)) | ((x) << (32 - (b))))
2  #define SWAP32(s, u, v)      \
3  do {                          \
4      t      = (s)[u];          \
5      (s)[u] = (s)[v], (s)[v] = t; \
6  } while (0)
7
8  static void permute(uint32_t st[12])
9  {
10     uint32_t e[4], a, b, c, t, r, i;
11     for (r = 0; r < XOODOO_ROUNDS; r++) {
12         for (i = 0; i < 4; i++) {
13             e[i] = ROTR32(st[i] ^ st[i + 4] ^ st[i + 8], 18);
14             e[i] ^= ROTR32(e[i], 9);
15         }
16         for (i = 0; i < 12; i++) {
17             st[i] ^= e[(i - 1) & 3];
18         }
19         SWAP32(st, 7, 4);
20         SWAP32(st, 7, 5);
21         SWAP32(st, 7, 6);
22         st[0] ^= RK[r];
23         for (i = 0; i < 4; i++) {
24             a      = st[i];
25             b      = st[i + 4];
26             c      = ROTR32(st[i + 8], 21);
27             st[i + 8] = ROTR32((b & ~a) ^ c, 24);
28             st[i + 4] = ROTR32((a & ~c) ^ b, 31);
29             st[i] ^= c & ~b;
30         }
31         SWAP32(st, 8, 10);
32         SWAP32(st, 9, 11);
33     }
34 }

```

5 Populárne VPN

V súčasnosti je trend, využívanie VPN na súkromné účely. Dôvodov môže byť viacero. Napríklad prístup k lokálne blokovaným doménam, anonymita v internetovom prostredí, zabezpečenie pripojenia a iné. V tomto prípade vstupujú do popredia tzv. VPN poskytovatelia (z ang. *VPN Providers*). Ktorý za poplatok poskytujú výhody pripojenia cez VPN k verejnej sieti.

opis fungovania, demonštrácia v prostredí VB.

5.1 OpenVPN

5.2 WireGuard

5.3 Porovnanie – mohlo by sa, ak sa stihne a bude vedieť

6 Vyhodnotenie dosiahnutých výsledkov

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Etiam lobortis facilissem. Nullam nec mi et neque pharetra sollicitudin. Praesent imperdiet mi necante. Donec ullamcorper, felis non sodales commodo, lectus velit ultrices augue, a dignissim nibh lectus placerat pede. Vivamus nunc nunc, molestie ut, ultricies-vel, semper in, velit. Ut porttitor. Praesent in sapien. Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Duis fringilla tristique neque. Sed interdum libero utmetus. Pellentesque placerat. Nam rutrum augue a leo. Morbi sed elit sit amegante lobortis sollicitudin. Praesent blandit blandit mauris. Praesent lectus tellus, aliquet aliquam, luctus a, egestas a, turpis. Mauris lacinia lorem sit amet ipsum. Nunc quis urna dictum turpis accumsan semper.

7 Záver

Plán budúcej práce:

- Študium a opis kódu DSVPN
- Štúdium a opis funkcionality XODOOO,gimli atd.
- Implementacia inych kryptograf. blokov do DSVPN
- vytvorenie kompatibility DSVPN na OS Windows

Vo výsledku by sme mali mať k dispozícii funkčnu VPN, upravenú o kompatibilitu s OS windowse aj s možnosťou vyberu kryp. algoritmov.

Literatúra

1. SRIDEVI, Sridevi; D H, Manjiah. Technical Overview of Virtual Private Networks(VPNs). *International Journal of Scientific Research*. 2012, roč. 2, s. 93–96. Dostupné z doi: 10.15373/22778179/JULY2013/32. [Online; Citované: 22.1.2022].
2. Virtual Private Networks Simplified. [B.r.]. Dostupné tiež z: https://www.cisco.com/c/dam/en_us/training-events/le21/le34/downloads/689/academy/2008/sessions/BRK-134T_VPNs_Simplified.pdf. [Online; Citované:26.1.2022].
3. COMPUTER SCIENCE UPJS, Institute of. 5. Prednáška - Transportná vrstva: Protokol TCP. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://siete.ics.upjs.sk/prednaska-5/>. [Online; Citované:6.2.2022].
4. DRUTAROVSKÝ, Miloš. Bezpečnosť v architektúre TCP/IP II (BIKS pr7). [B.r.]. [Online; Citované:6.2.2022].
5. Transport Layer Security. [B.r.]. Dostupné tiež z: https://en.wikipedia.org/wiki/Transport_Layer_Security#TLS_1.3. [Online; Citované: 21.5.2021].
6. Advanced Encryption Standard. [B.r.]. Dostupné tiež z: https://en.wikipedia.org/wiki/Advanced_Encryption_Standard. [Online; Citované: 8.5.2021].
7. LEVICKÝ, Dušan. *Kryptografia v informačnej bezpečnosti*. Elfa, 2005.
8. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *Xoodyak*. Team Keccak, 2020. Dostupné tiež z: <https://keccak.team/xoodyak.html>. [Online; Citované:6.2.2022].
9. NIST LIGHTWEIGHT CRYPTOGRAPHY STANDARDIZATION PROCESS, Publication to. Gimli 2019-03-29. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://csrc.nist.gov/CSRC/media/Projects/Lightweight-Cryptography/documents/round-1/spec-doc/gimli-spec.pdf>. [Online; Citované:6.2.2022].

10. SHAY GUERON, Nicky Mouha. *Simpira v2: A Family of Efficient Permutations Using the AES Round Function*. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://hal.inria.fr/hal-01403414/document>. [Online; Citované:6.2.2022].
11. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *The Keccak-p Permutations*. Team Keccak, 2020. Dostupné tiež z: <https://keccak.team/specifications.html>. [Online; Citované:6.2.2022].
12. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *Kravatte*. Team Keccak, 2020. Dostupné tiež z: <https://keccak.team/kravatte.html>. [Online; Citované:6.2.2022].
13. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *The Keccak-p Permutations*. Team Keccak, 2020. Dostupné tiež z: <https://keccak.team/keccakp.html>. [Online; Citované:6.2.2022].
14. BERNSTEIN, Daniel J; KÖLBL, Stefan; LUCKS, Stefan; MASSOLINO, Pedro Maat Costa; MENDEL, Florian; NAWAZ, Kashif; SCHNEIDER, Tobias; SCHWABE, Peter; STANDAERT, François-Xavier; TODO, Yosuke et al. Gimli: a cross-platform permutation. In: *International Conference on Cryptographic Hardware and Embedded Systems*. Springer, 2017, s. 299–320.
15. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *Farfalle: parallel permutation-based cryptography*. Team Keccak, 2020. Dostupné tiež z: <https://keccak.team/farfalle.html>. [Online; Citované:6.2.2022].
16. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *The sponge and duplex constructions*. Team Keccak, 2020. Dostupné tiež z: https://keccak.team/sponge_duplex.html. [Online; Citované:6.2.2022].
17. JOAN DAEMEN Seth Hoffert, Gilles Van Assche; KEER, Ronny Van. The design of Xoodoo and Xoofff. 2018, roč. 2018. Dostupné z doi: [10.13154/tosc.v2018.i4.1-38](https://doi.org/10.13154/tosc.v2018.i4.1-38). [Online; Citované:6.2.2022].
18. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *Xoodoo cookbook*. Team Keccak, 2020. Dostupné tiež z: <https://eprint.iacr.org/2018/767.pdf>. [Online; Citované:6.2.2022].

19. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; PEETERS, Michaël; ASSCHE, Gilles Van; KEER, Ronny Van. *Xoodoo cookbook (2.revision)* [Cryptology ePrint Archive, Report 2018/767]. 2019. Dostupné tiež z: <https://eprint.iacr.org/2018/767.pdf>. [Online; Citované:6.2.2022].
20. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *Xoodyak, an update*. Publication to NIST Lightweight Cryptography Standardization Process (round ..., 2020. Dostupné tiež z: <https://csrc.nist.gov/CSRC/media/Projects/lightweight-cryptography/documents/round-2/status-update-sep2020/Xoodyak-update.pdf>. [Online; Citované:6.2.2022].
21. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *Xoodyak*. Publication to NIST Lightweight Cryptography Standardization Process, 2020. Dostupné tiež z: <https://csrc.nist.gov/CSRC/media/Projects/Lightweight-Cryptography/documents/round-1/spec-doc/Xoodyak-spec.pdf>. [Online; Citované:6.2.2022].
22. DAEMEN, Joan; HOFFERT, Seth; MELLA, Silvia; PEETERS, Michaël; VAN ASSCHE, Gilles; VAN KEER, Ronny. *The Keyak authenticated encryption scheme*. Team Keccak, 2020. Dostupné tiež z: <https://keccak.team/keyak.html>. [Online; Citované:6.2.2022].
23. What is a ratchet? [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://crypto.stackexchange.com/questions/39762/what-is-a-ratchet>. [Online; Citované: 8.5.2021].
24. Forward secrecy. [B.r.]. Dostupné tiež z: https://en.wikipedia.org/wiki/Forward_secretity. [Online; Citované: 8.5.2021].
25. Security level. [B.r.]. Dostupné tiež z: https://en.wikipedia.org/wiki/Security_level. [Online; Citované: 8.5.2021].
26. Oracle VM Virtual Box. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://en.wikipedia.org/wiki/VirtualBox>. [Online; Citované: 20.1.2022].
27. MIKETHETECH. *Installing Windows 10 on Virtualbox 6.1.12 – FULL PROCESS*, 2020 – video tutorial. 2020. Dostupné tiež z: https://www.youtube.com/watch?v=gKQvaPejxpc&ab_channel=MikeTheTech. [Online; Citované: 17.5.2021].
28. ORACLE. 6.2. Introduction to Networking Modes. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://www.virtualbox.org/manual/ch06.html>. [Online; Citované:26.1.2022].

29. BOSE, Michael. VirtualBox Network Settings: Complete Guide. 2019. Dostupné tiež z: <https://www.nakivo.com/blog/virtualbox-network-setting-guide/>. [Online; Citované:26.1.2022].
30. WIKIPEDIA. Transmission Control Protocol. [B.r.]. Dostupné tiež z: https://en.wikipedia.org/wiki/Transmission_Control_Protocol. [Online; Citované:26.1.2022].
31. ORG., GNU. GNU Make Manual. [B.r.]. Dostupné tiež z: https://www.gnu.org/software/make/manual/html_node/index.html. [Online; Citované:20.2.2022].
32. WIKIPEDIA. Endianita. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Endianita>. [Online; Citované:20.2.2022].
33. FREECODECAMP.ORG. Ternary Operator in C Explained. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://www.freecodecamp.org/news/c-ternary-operator/>. [Online; Citované:20.2.2022].
34. MAN7ORG. Poll. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://man7.org/linux/man-pages/man2/poll.2.html>. [Online; Citované:20.2.2022].
35. Bufferbloat. [B.r.]. Dostupné tiež z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bufferbloat>. [Online; Citované: 1.3.2021].

Zoznam príloh

Príloha A CD médium – vid'. obsah CD média

A Obsah CD Média

Obsah tohto média je dostupný na gite:

- <https://github.com/mr171hg/DiplomaProject>

Pouzite obrazy, zdrojove kody...